

УДК 711.57

Саєнко Д.М.,  
densayenko@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8120-3381,  
Одеська державна академія будівництва і архітектури

## ДОСВІД ПРОЕКТУВАННЯ ТА БУДІВНИЦТВА ДИТЯЧИХ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ

*Розглянуто появу і особливості організації перших дитячих дошкільних закладів на території України в 60-х роках XIX століття, надана характеристика подальшому процесу історичного розвитку архітектури об'єктів дошкільної дитячої освіти. Перші дитячі дошкільні заклади з'явилися у великих містах України (Одесі, Харкові, Києві) та були розраховані на заможні верстви населення нашої держави. В дослідженні виявлені шість основних етапів формування закладів дитячої дошкільної освіти в радянські часи української державності і в межах даної статті більш детально розглянуто перший період (1918-1922 рр.) та другий період (1923-1940 рр.). Перший період характеризується використанням пристосованих будівель під розміщення дошкільних дитячих закладів малої місткості і досить часто вбудованого типу. На другому етапі відбулися зміни у архітектурному проектуванні дитячих дошкільних закладів, які були пов'язані з розвитком масової житлової забудови. На другому етапі вперше була розроблена загальна методологія проектування і будівництва дитячих закладів, з'явилися перші нормативні документи, проекти носили індивідуальний характер, розповсюдженими були рішення вбудовано-прибудованих дитячих дошкільних закладів до житлових і громадських будівель.*

*Ключові слова: дитячі дошкільні заклади, вбудовано-прибудований тип, дитячий садок, заклади освіти, архітектура.*

*Постановка проблеми.* Сьогодні в більшості великих міст України існує проблема нестачі дитячих дошкільних закладів. Основна частина функціонуючих дитячих садків потребує капітального ремонту, реконструкції і модернізації [1]. Особливо гостро проблема нестачі дитячих дошкільних закладів постає в історичних та нових районах з ущільненою висотною забудовою, де певним обмеженням виступає відсутність вільних територій, демографічні коливання та ін. фактори [2]. Для визначення подальших шляхів розв'язання окресленої проблеми необхідно провести аналіз зародження та історичного розвитку архітектури закладів дошкільної освіти.

*Виклад основного матеріалу.* Перші дитячі дошкільні заклади в Україні, яка на той час входила до складу колишньої території Російської імперії, почали

з'являтися в 60-х роках ХІХ століття. Ініціаторами організації дитячих садків виступали приватні особи, меценати та благодійні товариства. Характерною особливістю дитячих дошкільних закладів вказаного періоду розвитку нашої держави виступає їх незначна кількість та оплатна основа перебування дитини в дошкільному освітньому закладі. Звідси випливає той факт, що можливість відвідувати подібні установи отримували діти виключно середніх і вищих верств населення. Для дітей з нижчих верств населення Російської імперії існував тільки один безкоштовний дитячий садок, відкритий в Петербурзі в 1866 році [3, 4]. Першим вітчизняним дитячим дошкільно-виховним закладом вважається дитячий притулок для дітей від трьох років відкритий у 1838 р. в Полтаві. Першим прообразом сучасного дитячого садка, який передбачав перебування до 20 дітей, був заснований в 1878 р. Як свідчать історичні дані, значна кількість українських дитячих дошкільних закладів в ХІХ столітті створювались при початкових школах (в Одеському шкільному окрузі – 11, у Харкові – 3, у Києві – 2) [5]. Слід відмітити, що і сьогодні блокування дитячого дошкільного закладу зі школою залишається характерним напрямком формування дитячих освітніх закладів, особливо в сільській місцевості.

Зародження ідеї дошкільного виховання на західноукраїнських землях в середині ХІХ століття відзначалося тим, що більшість дитячих освітніх закладів створювало галицьке греко-католицьке духовенство, розташовуючи їх при культових та релігійних будівлях. Наприкінці ХІХ століття у Львові, Станіславі, Тернополі, Снятині та інших містах поширились так звані «охоронки» (за іншою версією «захоронки») [5]. Отже загальний розвиток системи дошкільного виховання в Україні у ХІХ столітті в складі Російської імперії відбувався вкрай повільно. Основною причиною виступали незначні державні асигнування у формування і розвиток дитячої дошкільної освіти: в державному бюджеті Російської імперії на 1913 рік за статтею "Заняття з дітьми дошкільного віку" передбачалися в середньому витрати на одну дитину в розмірі 1 коп. на рік.

В радянський період розвитку української державності відбулося створення народної системи освіти, частиною якої стало дошкільне виховання. В 1917 році набула чинності Декларація "Про дошкільне виховання", в якій зазначалось, що громадське дошкільне виховання повинно бути масовим і безкоштовним, починатися з народження дитини і створювати необхідні умови для здійснення його всебічного розвитку. Аналіз історичного формування архітектурного середовища та типології будівель ДДЗ радянського періоду України дозволяє виділити декілька етапів розвитку. Ці етапи пов'язані з соціально-політичними та культурними змінами в нашій країні, які відбулися в наслідок діяльності Радянської влади і створення нової народної системи

виховання і освіти, на основі якій започаткувався розвиток типології будівель ДДЗ у вітчизняній практиці [4].

*Перший період (1918-1922 рр.).* Дитячі садки та ясла в перший період розміщувалися в особняках і пристосованих будівлях. Потреба в подібному роді громадського обслуговування інтенсивно збільшувалась з кожним роком. Особливо це відчувалося в великих українських містах, таких як Київ, Одеса, Харків та ін. Разом з активним розгортанням будівельної програми почали з'являтися перші будівлі дитячих дошкільних закладів, які проектувалися для здійснення зазначеної функції. Це були переважно малі об'єкти, розраховані на 25-50 місць, зазвичай не мали власної території та були вбудовані або прибудовані до існуючих будівель.

*Другий період (1923-1940 рр.).* Характеризується початком та активним переходом до масового житлового будівництва по всій території нашої країни. В цей період була розроблена методологія будівництва дитячих установ, сформовані перші навчально-виховні програми. Важливим кроком було введення перших нормативних документів щодо проектування ДДЗ. Проектування і будівництво дитячих дошкільних закладів в даний період відбувалося за індивідуальними архітектурними проектами. Дитячі дошкільні заклади в 40-50% випадків проектувались та розміщувались на перших поверхах житлових та громадських будівель, що можна вважати як перші кроки до розвитку дитячих дошкільних закладів вбудовано-прибудованого типу. В 1928-му році були розроблені офіційні норми з проектування дитячих дошкільних закладів з визначенням площі приміщень дитячого садка. Один з типових проектів дитячих ясел на 40 місць (архітектор С. В. Князєв, 1938 р.) свідчить про велику увагу до архітектури дитячих дошкільних закладів. Оригінальна фронтальна композиція головного фасаду будівлі заснована на поєднанні і чергуванні різних малюнків площин дерев'яних елементів. Геометрія декорованих площин дерев'яних дощечок задає симетричну композицію фасаду будівлі ДДЗ, що створює візуальний розподіл великої фронтальної площини фасаду на окремі складові елементи, урізноманітнюючи при цьому загальний архітектурний вигляд будинку. Паралельно з розробкою окремо розташованих типових проектів ДДЗ Академією архітектури СРСР в 1938-1939 рр. велися роботи по вбудованим ДДЗ в житлові будинки. Аналіз проектних рішень засвідчив переваги торцевих і кутових секцій, які дають можливість різних варіантів прибудови, ізольованості ДДЗ від житлових будинків [6].

### Список літератури

1. Ковальська Г.Л. Архітектурне проектування навчальних закладів: навч. посіб. / Київ. нац. ун-т буд. і арх. - Київ: КНУБА, 2010. - 148 с.

2. Ковальська Г.Л. Развитие системы навчальных закладів у різних містобудівних умовах. / Управління розвитком складних систем. 2015. № 24. - С. 118–124.
3. Ковальская Г.Л. Проблемы комплексной организации сети учебных заведений в уплотненной жилой застройке. Проблемы инновационного биосферно-совместимого социально-экономического развития в строительном, жилищно-коммунальном и дорожном комплексах: материалы 3-й междунауч.-практ. конференции. - Брянск: Брян. гос. инж.-технол. акад., 2013. - С. 57–62.
4. Ковальська Г.Л. Особливості проектування та будівництва вбудовано-прибудованих дошкільних навчальних закладів. / Сучасні проблеми архітектури та містобудування. 2015. № 40. - С. 378–383.
5. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посіб. - Київ: Вікар, 2003. - 335 с.
6. Становлення навчальних закладів нового типу: методичні рекомендації. - Київ: НДПУ, 1992. - 26 с.

Саенко Д.Н.,

Одесская государственная академия строительства и архитектуры.

## **ОПЫТ ПРОЕКТИРОВАНИЯ И СТРОИТЕЛЬСТВА ДЕТСКИХ ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В УКРАИНЕ**

В статье рассмотрены появление и особенности организации первых детских дошкольных учреждений на территории Украины в 60-х годах XIX века, дана характеристика дальнейшему процессу исторического развития архитектуры объектов дошкольного детского образования. Первые детские дошкольные учреждения появились в крупных городах Украины (в Одессе, Харькове, Киеве) и были рассчитаны на зажиточные слои населения нашего государства. В исследовании выявлены шесть основных этапов формирования заведений детского дошкольного образования в советские времена украинской государственности и в рамках данной статьи более подробно рассмотрен первый период (1918-1922 гг.) и второй период (1923-1940 гг.). Первый период характеризуется использованием приспособленных зданий под размещение дошкольных детских учреждений малой вместимости, которые, как правило, были встроенного типа. На втором этапе произошли изменения в архитектурном проектировании детских дошкольных учреждений, которые были связаны с развитием массовой жилой застройки. На втором этапе впервые была разработана общая методология проектирования и строительства детских учреждений, появились первые нормативные документы, проекты носили индивидуальный характер, распространенными были решения встроенно-пристроенных детских дошкольных учреждений к жилым и общественным зданиям.

Ключевые слова: детские дошкольные учреждения, встроенно-

пристроенный тип, детский сад, учебные заведения, архитектура.

Graduate student Saienko D.N.,  
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture.

## **EXPERIENCE IN THE DESIGN AND CONSTRUCTION OF KINDERGARTENS IN UKRAINE.**

Today, in most large cities of Ukraine, there is a problem with the lack of preschool institutions. The bulk of functioning kindergartens requires major repairs, reconstruction and modernization. Particularly acute problem of the lack of children's preschool establishments appears in historical and new areas with a condensed high-rise building, where certain limitations are lack of free territories, demographic fluctuations, etc. factors. An analysis of the origin and historical development of the architecture of pre-school establishments is needed to determine the further ways of solving the above problem.

The article discusses the emergence and characteristics of the organization of the first preschool institutions in Ukraine in the 60s of the XIX century, described the further process of the historical development of the architecture of preschool children's education. The first preschool institutions appeared in large cities of Ukraine (in Odessa, Kharkov, Kiev) and were designed for the well-to-do segments of the population of our state. The study identified six main stages of the formation of institutions of children's preschool education in Soviet times, the Ukrainian statehood and in this article the first period (1918-1922) and the second period (1923-1940) are considered in more detail. The first period is characterized by the use of adapted buildings for the placement of small-sized preschool childcare facilities, which, as a rule, were of built-in type. At the second stage, there were changes in the architectural design of kindergartens, which were associated with the development of mass residential development. At the second stage, a general methodology for the design and construction of children's institutions was developed for the first time, the first regulatory documents appeared, the projects were individual in nature, the decisions of built-in and attached pre-school institutions for residential and public buildings were common.

Key words: preschool institutions, built-in and attached type, kindergarten, educational institutions, architecture.